

Theoriebundel

Geschiedenis 3 - DO

Naam:

1.	Inleiding	1
1.1.	Intro 1: Denken over het verleden	1
1.1.2.	Historisch denken	1
1.1.2.1.	Stappen in historisch denken	1
1.1.3.	Verleden en geschiedenis	3
1.1.3.1.	Verleden en geschiedenis, feiten en verhaal	3
1.1.4.	Hoe wordt geschiedenis 'gemaakt'?	4
1.1.4.1.	Je gebruikt bronnen	4
1.1.4.2.	Je vertrekt vanuit een historische vraag	6
1.1.4.3.	Je houdt rekening met bruikbaarheid, representativiteit en betrouwbaarheid	7
1.1.5.	Het historisch referentiekader	12
1.1.5.1.	Hoe delen we de geschiedenis in?	12
1.1.5.2.	Hoe situeren we gebeurtenissen in de ruimte?	15
1.1.5.3.	Welke maatschappelijke domeinen bekijken we?	18
1.2.	Intro 2: De val van het Romeinse Rijk	24
1.2.1.	Het einde van het West-Romeinse Rijk	24
1.2.1.1.	Het einde van het West-Romeinse Rijk	24
2.	De eerste middeleeuwen (500-1000)	27
2.1.	Het economisch domein in de eerste middeleeuwen	27
2.1.1.	Test je voorkennis!	27
2.1.1.1.	Landbouw en handel in het Romeinse Rijk	27
2.1.2.	Leven van het land	29
2.1.2.1.	Het hofstelsel	29
2.1.2.2.	Werken en wonen op het land	32
2.1.3.	Handel	35
2.1.3.1.	Handel in Noordwest-Europa	35
2.1.3.2.	De zijderoute	37
2.2.	Het cultureel domein in de eerste middeleeuwen	39
2.2.1.	Test je voorkennis!	39
2.2.1.1.	Het christendom: van vervolgte sekte tot staatsgodsdienst	39
2.2.2.	De bekering van Europa tot het christendom	41
2.2.2.1.	De eerste kersteningsgolf van Europa (tot ca. 600)	41

2.2.2.2.	De tweede kersteningsgolf van Europa (ca. 600-ca. 750)	43
2.2.3.	Leven in een abdij	46
2.2.3.1.	Monniken en abdijen	46
2.2.4.	Constantinopel: het nieuwe Rome	48
2.2.4.1.	De Byzantijnse cultuur in de eerste middeleeuwen	48
2.3.	Het politiek domein in de eerste middeleeuwen	51
2.3.1.	Test je voorkennis!	51
2.3.1.1.	De splitsing van het Romeinse Rijk	51
2.3.2.	Het rijk van Karel de Grote (van Clovis tot 843)	53
2.3.2.1.	Het Merovingische rijk	53
2.3.2.2.	De Karolingers	55
2.3.3.	De Byzantijnse wereld	58
2.3.3.1.	De Byzantijnen als Romeinse erfgenamen	58
2.3.4.	De Chinese wereld	61
2.3.4.1.	De gouden tijd van de Tang-dynastie	61
2.3.5.	Synthese: politiek in de eerste middeleeuwen	64
2.3.5.1.	Vergelijking van het Frankische en Byzantijnse rijk	64
2.3.5.2.	Vergelijking van het Frankische, Byzantijnse en Tang rijk	65
2.4.	Het sociaal domein in de eerste middeleeuwen	66
2.4.1.	Test je voorkennis!	66
2.4.1.1.	Het sociaal domein aan het einde van de klassieke oudheid	67
2.4.2.	De demografie in de eerste middeleeuwen	69
2.4.2.1.	Hoeveel mensen woonden er in Europa in de eerste middeleeuwen?	69
2.4.3.	Kind zijn in de eerste middeleeuwen	71
2.4.3.1.	Het leven van kinderen in de eerste middeleeuwen	71
2.4.4.	Slavernij in de eerste middeleeuwen	73
2.4.4.1.	De paradox van de slavernij in de eerste middeleeuwen	73
3.	De tweede middeleeuwen (1000-1450)	76
3.1.	Het economisch domein in de tweede middeleeuwen	76
3.1.1.	Test je voorkennis!	76
3.1.1.1.	Het economisch domein van de eerste middeleeuwen	76
3.1.2.	Een landbouwevolutie	78

3.1.2.1.	Landbouwevolutie: ontginningen en commercialisering	78
3.1.3.	Het ontstaan van een commerciële landbouwsamenleving: de stad	81
3.1.3.1.	De bloei van de handel doet steden ontstaan	81
3.1.3.2.	De lakennijverheid laat de steden bloeien	83
3.1.4.	Handelsstromen in de tweede middeleeuwen: een commerciële revolutie	86
3.1.4.1.	Handelsstromen in de tweede middeleeuwen: een commerciële revolutie	86
3.1.5.	Crisis in de 14de eeuw	90
3.1.5.1.	Oorzaken en gevolgen van de Zwarte Dood	90
3.2.	Het cultureel domein in de tweede middeleeuwen	93
3.2.1.	Test je voorkennis!	93
3.2.1.1.	Het cultureel domein van de eerste middeleeuwen	93
3.2.2.	De romaanse en de gotische kunst	95
3.2.2.1.	De romaanse kunst	95
3.2.2.2.	De gotische kunst	97
3.2.2.3.	Jan van Eyck: een optische illusie	100
3.2.3.	Vervolgd	102
3.2.3.1.	De orthodoxe scheuring	102
3.2.3.2.	De middeleeuwse Kerk en andersgelovigen	104
3.2.4.	Culturele uitwisseling in de tweede middeleeuwen	107
3.2.4.1.	Marco Polo en Willem van Rubroek ontmoeten de Mongoolse khan	107
3.3.	Het politiek domein in de tweede middeleeuwen	111
3.3.1.	Test je voorkennis!	111
3.3.1.1.	Het politiek domein aan het einde van de eerste middeleeuwen	111
3.3.2.	Machtsstructuren	112
3.3.2.1.	Een gelaagde samenleving	112
3.3.2.2.	Een feodale samenleving	115
3.3.3.	De macht van de koningen	118
3.3.3.1.	De macht van de Franse koning groeit	118
3.3.3.2.	Engeland: van vorstendom naar staat	121
3.3.4.	De steden op zoek naar macht	124
3.3.4.1.	De steden gaan in conflict met hun vorst	124
3.3.4.2.	Het bestuur van de steden	129

3.3.5.	Kruistochten	132
3.3.5.1.	De strijd om het Heilige Land	132
3.3.5.2.	Beeldvorming	136
3.4.	Het sociaal domein in de tweede middeleeuwen	138
3.4.1.	Test je voorkennis!	138
3.4.1.1.	Het sociaal domein in de eerste middeleeuwen	138
3.4.2.	Het leven in de christelijke stad	140
3.4.2.1.	Het dagelijks leven in de middeleeuwse stad	140
3.4.3.	Sociale opstanden en ongeregelde heden	144
3.4.3.1.	Opstanden in de stad én op het platteland!	144
4.	Doorlopers	146
4.1.	Doorloper 1: de islamitische wereld	146
4.1.1.	Het ontstaan van de islam	146
4.1.1.1.	De profeet Mohammed	147
4.1.1.2.	De Vijf Zuilen van de islam	150
4.1.2.	De islamitische rijken na Mohammed	153
4.1.2.1.	De territoriale expansie van de islam (630-750)	153
4.1.2.2.	Over soennieten en sjiieten	155
4.1.3.	Het culturele leven in de islamitische rijken	158
4.1.3.1.	Zeven islamitische bijdragen aan de wereldbeschaving	158
4.2.	Doorloper 2: de Noormannen	160
4.2.1.	Plunderaars, handelaars, boeren en huurlingen	160
4.2.1.1.	"Van de Noormannen, verlos ons Heer!"	160
4.2.1.2.	Ontdekte Leif Eriksson Amerika?	163
4.2.2.	De samenleving van de Noormannen	165
4.2.2.1.	Noormannen uit en thuis	165
4.2.3.	Beeldvorming van de Noormannen	168
4.2.3.1.	Het beeld van de Noormannen in de populaire cultuur	168
4.3.	Doorloper 3: de Bourgondiërs	171
4.3.1.	Van koninkrijk tot hertogdom (406-1369)	171
4.3.1.1.	De vorming van het hertogdom Bourgondië	171
4.3.2.	De Bourgondische eeuw (1369-1477)	173

4.3.2.1.	De vorming van het Bourgondische rijk	173
4.3.2.2.	Centrale instellingen voor alle gewesten	175
4.3.2.3.	De Bourgondische praalzucht	178
4.3.3.	De nadagen van het Bourgondische rijk (1477-1506)	181
4.3.3.1.	De 17 Provinciën: van Bourgondische naar Habsburgse heersers	182

1. Inleiding

1.1. Intro 1: Denken over het verleden

1.1.2. Historisch denken

1.1.2.1. Stappen in historisch denken

1- Stappen in historisch denken

Wat is historisch denken?

Historisch denken begint met een **historische vraag**.

Een historische vraag is een vraag die voldoet aan twee voorwaarden:

- ze heeft als onderwerp mensen of de menselijke samenleving;
- ze handelt over het verleden.

Het antwoord op een historische vraag verwijst altijd naar een bepaalde plaats en een bepaald tijdstip in het verleden. Om een overzicht te krijgen en orde aan te brengen in de geschiedenis, gebruik je een **historisch referentiekader**. Dit referentiekader omvat verschillende afspraken, zoals:

- hoe we **tijd** (de eeuwen, de jaren) tellen (bv. vanaf de geboorte van Christus);
- welke naam we aan periodes geven (bv. de middeleeuwen);
- hoe we de **ruimte** bepalen (westerse en niet-westerse samenlevingen);
- welke **domeinen** we binnen een maatschappij benoemen (politiek, sociaal, economische, cultureel);
- welke begrippen we gebruiken enz.

Om de historische vraag zo goed mogelijk te beantwoorden, gebruik je **bronnen**. Je houdt er rekening mee dat niet elke bron informatie geeft die met de werkelijke feiten overeenstemt en dat niet elke bron de informatie geeft die je nodig hebt. Je bent dus **kritisch**.

De bedoeling is dat je je **een beeld vormt van het verleden**. Je krijgt een idee van de feiten, personen, ervaringen, keuzes enzovoort. Je toont aan dat dat beeld volgens jou het meest correct is door **argumenten** te geven.

Terwijl je met historisch denken bezig bent, probeer je een **verband** te zien tussen **verleden, heden en toekomst**. Je probeert kennis over vroegere tijden te koppelen aan wat vandaag gebeurt of in de toekomst kan gebeuren.

2- Schema

3- In woord en beeld

Bekijk het filmpje als je alles nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- stappen uit historisch denken **herkennen**.

1.1.3. Verleden en geschiedenis

1.1.3.1. Verleden en geschiedenis, feiten en verhaal

1- Het verschil tussen verleden en geschiedenis

Feiten en verhaal

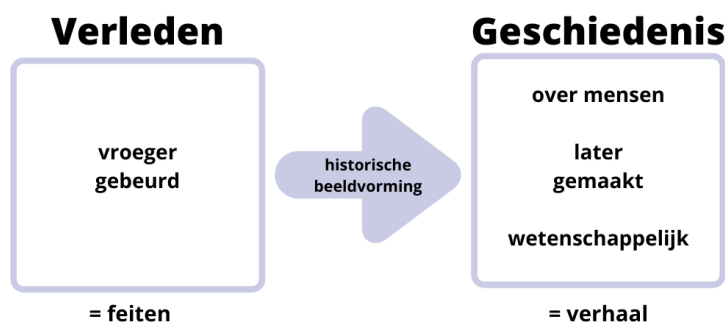
Het **verleden** is de verzameling van feiten die **vroeger gebeurd** zijn.

Geschiedenis is het verhaal dat van het verleden **gemaakt** wordt aan de hand van een **wetenschappelijke** methode.

Daarbij vormen **mensen** het onderwerp.

Om dat verhaal te creëren, doen we aan **historische beeldvorming**: we vormen ons een beeld van het verleden.

2- Schema

3- In woord en beeld

Bekijk het filmpje als je alles nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- het verschil tussen verleden en geschiedenis **beschrijven** in je eigen woorden.

2- voorbeelden van verleden en geschiedenis **herkennen**.

1.1.4. Hoe wordt geschiedenis 'gemaakt'?

1.1.4.1. Je gebruikt bronnen

1- Informatie komt uit bronnen

Soorten bronnen

Geschiedenis wordt gemaakt of gereconstrueerd op basis van informatie uit **bronnen**. Daarbij komen er meerdere **soorten** voor.

Indeling van bronnen naar INHOUD

- **Overblijfsel:** een voorwerp dat op zichzelf aan onderzoekers een idee van het verleden geeft.
vb. ruïne, een hakbijl van 1,5 miljoen jaar oud

Opmerking: Soms wordt hier nog een onderscheid gemaakt tussen menselijke resten (vb. geraamte), artefacten (gebruiksvoorwerpen, aardewerk, ...) en structuren (fundamenten, gestapelde stenen, ...).

- **Historische bron:** een getuigenis uit en over het verleden.
vb. oude krant, wettekst uit 18de eeuw v.C. over hoe je je moest gedragen in Babylonië
- **Historisch werk:** een analyse en/of samenvatting als resultaat van een onderzoek op basis van bronnen en andere werken.
vb. dit lesmateriaal

Indeling van bronnen naar TIJDSTIP

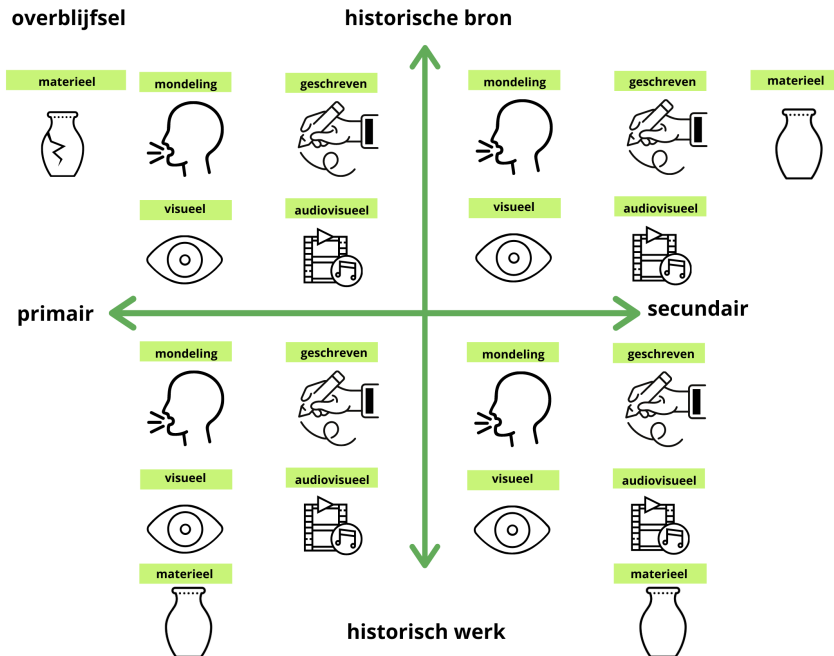
- **Primaire bron:** een bron die gemaakt is in de tijd waarover informatie gegeven wordt.
- **Secundaire bron:** een bron die later gemaakt is dan in de tijd waarover informatie gegeven wordt.

Indeling van bronnen naar VORM

- **Mondelinge bron:** gesproken informatie.
- **Geschreven bron:** geschreven informatie.
- **Visuele bron:** informatie die door middel van beelden voorgesteld is.
- **Audiovisuele bron:** informatie die via een combinatie van geluid (en beelden) voorgesteld is.
- **Materiële bron:** informatie die niet-gesproken, niet-geschreven en niet-(audio)visueel is.

2- Schema

Hieronder zie je een schema waarbinnen je bronnen en werken kan plaatsen. Dat kan je helpen om aangereikte bronnen te benoemen.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- verschillende soorten bronnen **herkennen** en **benoemen**.

Dit doel blijf je doorheen heel de cursus nastreven. Het kan dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!

1.1.4.2. Je vertrekt vanuit een historische vraag

1- Historische vraag

Wat is een historische vraag?

Een historische vraag kan je **herkennen** door de volgende checklist te gebruiken:

- **Mensen of menselijke gedragingen** vormen het onderwerp.
- De vraag gaat over **het verleden**.

Is het een historische vraag?	ja	nee
1. Het onderwerp is mensen of menselijke samenlevingen.		
2. De vraag gaat over het verleden.		
<i>Als je twee keer 'ja' kan antwoorden, is het een historische vraag!</i>		

Je kan **verschillende soorten** historische vragen onderscheiden:

- Historische vragen die enkel over het verleden gaan.
- Historische vragen die een relatie leggen tussen het heden en het verleden.
- Historische vragen over representaties van het verleden.
- Historische vragen over het tot stand komen van historische kennis.

Voor **een goede historische vraag** gelden enkele voorwaarden:

- De historische vraag moet **afgebakend** zijn.
- De historische vraag moet **onderzoekbaar** zijn.
- Het onderzoek van de historische vraag moet **haalbaar** zijn.

2- In woord en beeld

Bekijk het filmpje als je de historische vraag nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- een vraag als historische vraag **beoordelen**.

2- de soorten historische vragen **herkennen**.

3- een historische vraag **evalueren**.

Deze doelen blijf je doorheen heel de cursus nastreven. Ze kunnen dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!

1.1.4.3. Je houdt rekening met bruikbaarheid, representativiteit en betrouwbaarheid

1- Bruikbaarheid

Bruikbaarheid van bronnen

De historische vraag bepaalt of bronnen bruikbaar zijn. Bronnen zijn bruikbaar als ze informatie geven die bijdraagt aan een antwoord op de vraag.

2- Representativiteit

Eén staat voor allen

Representativiteit is de **mate** waarin de informatie uit één bron **overeenstemt met de hele groep of samenleving** waarbij de bron aansluit.

Een bron is waardevoller voor een historische vraag als ze representatief is.

De representativiteit beoordeel je aan de hand van **drie vragen**:

1. Hoeveel bronnen bevestigen de informatie? (= hoe minder bronnen, hoe minder representatief)
2. Op hoeveel gevallen heeft de informatie betrekking? (= hoe minder gevallen, hoe minder representatief)
3. Hoeveel informatie heeft de maker van de bron gebruikt? (= hoe minder informatie, hoe minder representatief)

Toetsingsschema

Is de bron representatief voor onze onderzoeksvraag?					
1. Hoeveel bronnen bevestigen de informatie?	geen - weinig - veel - zeer veel - niet gekend				
2. Op hoeveel gevallen heeft de informatie uit de bron betrekking?	geen - weinig - veel - zeer veel - niet gekend				
3. Hoeveel informatie heeft de maker van de bron gebruikt?	geen - weinig - veel - zeer veel - niet gekend				
Deze bron is	wel	een beetje	niet	onbekend	representatief .

3- Betrouwbaarheid

Omschrijving

Betrouwbaarheid is de **mate waarin** de informatie uit **de bron overeenkomt met wat werkelijk gebeurd is**.

Geen enkele bron geeft helemaal precies weer wat er gebeurd is. Je weet intussen dat de betrouwbaarheid van een bron afhangt van de maker, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.

Ook het feit dat de bron al dan niet in zijn oorspronkelijke vorm bewaard is gebleven, heeft invloed op de betrouwbaarheid. De bron kan immers bewerkt zijn, of - in het geval van teksten - vertaald.

Standplaatsgebondenheid

Standplaatsgebondenheid verwijst naar het **standpunt** dat de onderzoeker inneemt **ten opzichte van de informatie in de bron**. Dat standpunt wordt beïnvloed door heel wat elementen: cultuur, geloof, samenleving of tijd waarin men woont, kennis, waarden, ...

Die standplaatsgebondenheid bepaalt mee hoe de informatie van de bron door de onderzoeker begrepen wordt en **zorgt ervoor dat de gemaakte geschiedenis kan verschillen van wat werkelijk gebeurd is**.

Als je een bron wil gebruiken, is het verstandig ook een keer te kijken **naar de standplaatsgebondenheid van de maker** van die bron. Ook de schrijver of kunstenaar neemt een standpunt in tegenover de feiten waarnaar hij of zij verwijst.

Voorbeeld

Feministen die de rol van de vrouw in de prehistorie onderzoeken, zullen sneller oog hebben voor vondsten die aangeven dat vrouwen gelijk of meerderwaardig waren ten opzichte van de man. Vondsten die op het tegendeel wijzen, worden dan vaker genegeerd of als minder belangrijk beschouwd. (Let op: echte macho-mannen zouden precies het omgekeerde kunnen doen!)

Een TikTok-influencer krijgt vaak geld van bedrijven om hun producten te promoten. Het spreekt voor zich dat zij dat product zullen aanprijzen en er zeker niets slechts over zullen vertellen.

Functie

De aard van de bron houdt zelf een bedoeling in. We noemen dat de **functie van de bron**.

Dat kan allerlei zijn: ontspannen (vb. popsong), overtuigen (vb. filmaffiche), een praktisch doel bereiken (vb. een hakbijl), gedrag verplichten (vb. wettekst), herinneringen vastleggen (vb. dagboek), kennis delen (vb. geschiedenisboek), ...

Voorbeeld

Een schrijfster publiceert het levensverhaal van bekende vrouwen. De functie van die publicaties is meervoudig: ze wil een zekere ontspanning bieden aan de lezer, ze wil wat kennis bijbrengen, maar ze wil ook overtuigen dat vrouwen het niet gemakkelijk hebben in onze samenleving en dat er iets moet veranderen. Een boek heeft nu eenmaal meerdere functies.

Een TikTok-post heeft als functie anderen een tof dansje of muziekje te leren kennen.

Beoogd effect

Het **doel dat de maker van de bron wil bereiken**, noemen we het beoogde effect.

Dat kan verschillen van de functie: beroemd worden (vb. popsong), nieuwe promotiecampagnes mogen organiseren (vb. filmaffiche), indruk maken op anderen (vb. hakbijl), leiderschap tonen (vb. wettekst), emoties verwerken (vb. dagboek), meningen beïnvloeden (vb. geschiedenisboek), ...

Voorbeeld

Een schrijfster wil met het levensverhaal van bekende vrouwen vooral meningen beïnvloeden. Zo hoopt dat mensen inzien dat vrouwen het minder gemakkelijk hebben in onze samenleving dan mannen en dat er iets moet veranderen.

Bij een TikTok-post is het vaak de bedoeling van de influencer veel views te krijgen. Dat kan immers geld opbrengen.

Doelpubliek

De maker van de bron richt zich tot **een bepaald publiek**: de lezers, de kijkers, de bezoekers, ... Wie dat precies zijn, vertelt ook iets over de bedoelingen van de maker.

Voorbeeld

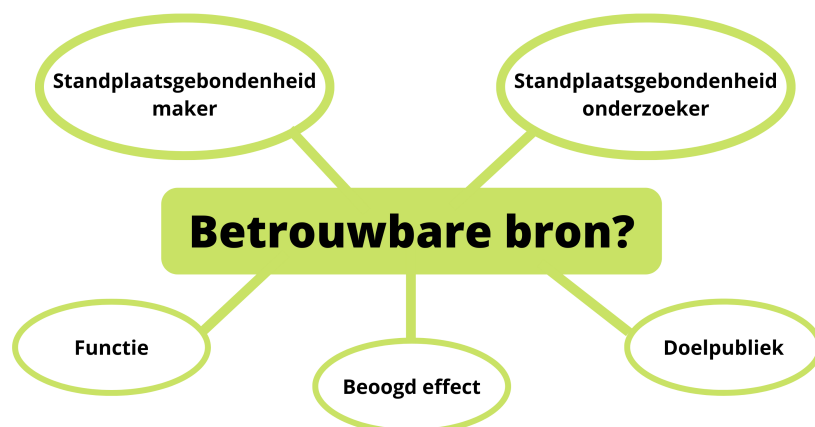
Netflix maakt een reclame voor een serie 'Like father' met twee verschillende affiches al naargelang het doelpubliek: een met uitsluitend blanke acteurs en een met enkel zwarte acteurs. Op die manier hopen ze zowel blanke kijkers als gekleurde kijkers te overhalen om te kijken, zelfs al spelen de zwarte acteurs slechts een bijrol.

Bij TikTok richt de influencer zich in eerste instantie tot zijn of haar volgers. Wie die volgers zijn, zal sterk mee bepalen voor welke producten de influencer reclame zal maken.

Beoordelingsschema

Wie is de maker van de bron?		
<i>Naam</i>	<i>Woonplaats</i>	<i>Leefperiode</i>
<i>Geslacht</i>	<i>Beroep</i>	<i>Sociale groep</i>
<i>Link met gebeurtenissen</i>		
<i>Doelpubliek</i>	<i>Beoogd effect</i>	
Is het de oorspronkelijke bron?		Is de bron betrouwbaar voor onze historische vraag?
<i>Kies uit: oorspronkelijk / vertaald / bewerkt</i>		<i>Kies uit: zeer / voldoende / niet betrouwbaar</i>

4- Schema

5- In woord en beeld

Bekijk de filmpjes als je **representativiteit** en **betrouwbaarheid** nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Bekijk deze video op het platform. Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- de bruikbaarheid van een bron voor een historische vraag **inschatten**.

2- de representativiteit van een bron **beoordelen**.

3- de standplaatsgebondenheid in een bron **verwoorden**.

4- het doelpubliek van een bron **benoemen**.

5- de functie van een bron **benoemen**.

6- het beoogde effect van een bron **benoemen**.

7- de betrouwbaarheid van een bron **beoordelen**.

Deze doelen blijf je doorheen heel de cursus nastreven. Ze kunnen dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!

1.1.5. Het historisch referentiekader

1.1.5.1. Hoe delen we de geschiedenis in?

1- De tijd als onderdeel van het historisch referentiekader

Tijdrekening in jaren, eeuwen en millennia

Geschiedenis heeft betrekking op het verleden. Daarbij speelt tijd dus een grote rol.

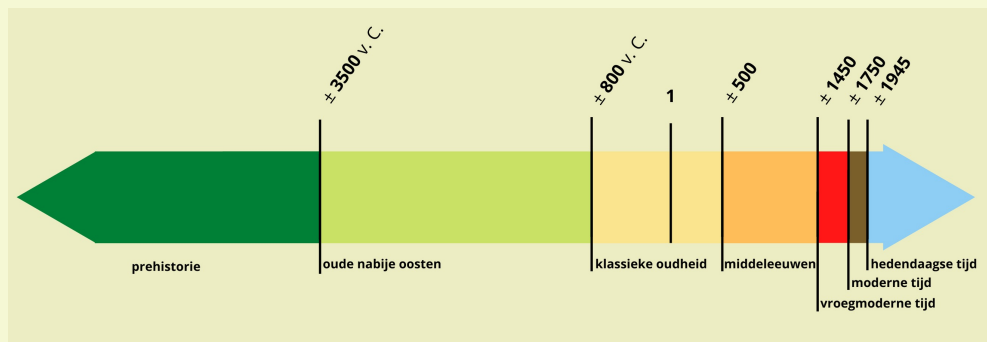
Tijd verwijst naar wanneer iets gebeurd is.

We delen de tijd op in jaren, eeuwen en millennia.

We kunnen die tijdrekening weergeven op een tijdlijn. Op die tijdlijn vermelden we het begin van de **tijdrekening**, de manier om de verstreken tijd te tellen. Voor ons is dat begin de geboorte van Jezus Christus. Zo kunnen we tijd aanduiden voor Christus (v.C.) en na Christus.

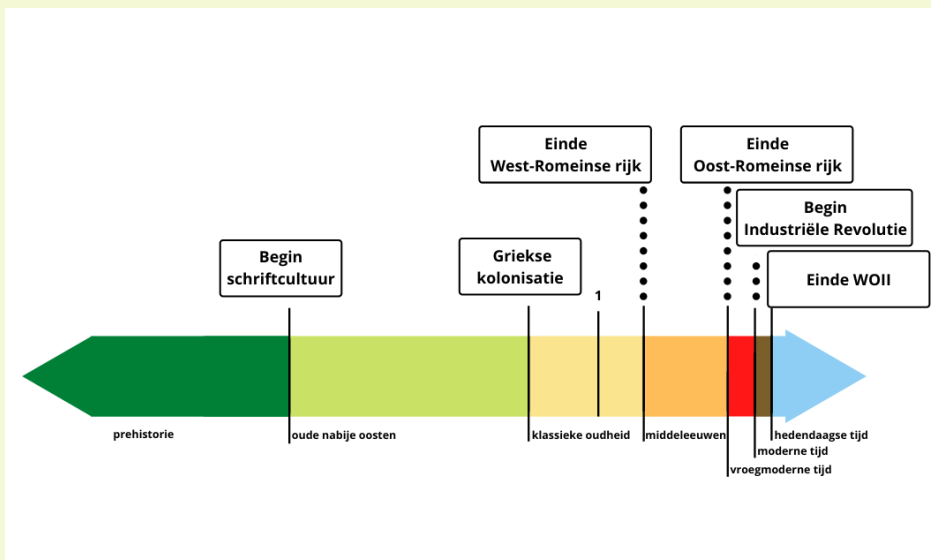
Tijdlijn

Een tijdlijn bestaat uit meerdere periodes die in een chronologische volgorde worden weergegeven.

Een tijdlijn is een constructie achteraf. Voor wie in een bepaalde periode leefde, was die periode gewoon de hedendaagse tijd. Een middeleeuwer sprak niet over de middeleeuwen. Een Griek uit 200 v.C. zag zichzelf niet in de klassieke oudheid leven.

Scharniermomenten

Om te onthouden...

tijd	Wanneer iets gebeurt of gebeurd is.
jaar	365 of 366 dagen
eeuw	100 jaar
millennium	1 000 jaar
duur	Een lengte in tijd gemeten.
periode	Hoeveelheid van tijd die begrensd is, bij geschiedenis gekoppeld aan een samenleving met bepaalde kenmerken.
chronologie	Een opsomming van feiten volgens verloop van de tijd.

gelijktijdigheid	Gebeurtenissen vinden plaats op hetzelfde moment.
ongelijktijdigheid	Gebeurtenissen vinden plaats op verschillende momenten.
continuïteit	Een activiteit of situatie loopt door in de tijd.
verandering	Een activiteit of situatie blijft niet dezelfde.
evolutie	Een verandering vindt plaats in kleine stappen over een lange tijd.
revolutie	Een grote verandering vindt plaats in een korte tijd.
breuk	Een verandering die tot een duidelijk verschil met de tijd voordien leidt.
tijdslijn	Een tijdslijn bestaat uit meerdere periodes die in een chronologische volgorde worden weergegeven.

2- In woord en beeld

Bekijk de video op het platform als je het verschil tussen prehistorie en geschiedenis nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- de periodes in onze geschiedenis **aangeven** op een tijdslijn met begin- en einddatum.

2- **benoemen** waarmee onze westerse tijdrekening start.

3- naast onze tijdslijn nog een andere tijdslijn **benoemen** en **toelichten**.

4- **aantonen** dat onze tijdslijn een constructie achteraf is.

5- begrippen als tijd, jaar, eeuw, millennium, tijdrekening, periode, chronologie, duur, (on)gelijktijdig, breuk, continuïteit, verandering en (r)evolutie **omschrijven, herkennen** en gepast **gebruiken**.

Deze doelen blijf je doorheen heel de cursus nastreven. Ze kunnen dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!

mondiaal	De gebeurtenis speelt zich af over (bijna) heel de wereld. Voorbeeld: Internet heeft voor een mondiale verandering gezorgd. Heel de wereld maakt er gebruik van.	
stedelijk	Waar veel mensen dicht bij elkaar wonen en waar vele economische activiteiten samenkomen.	
ruraal	Waar weinig mensen dicht bij elkaar wonen en waar landbouw sterk aanwezig is.	
continentaal	Gelinkt aan het vasteland.	
maritiem	Gelinkt aan zee of oceaan.	
open	Niet beperkt door begroeiing of bebouwing / met ruimte voor verschillende meningen, invloeden en handel.	
gesloten	Beperkt door begroeiing of bebouwing / zonder ruimte voor verschillende meningen, invloeden en handel.	
centrum	Het gebied dat de macht (regeringscentrum) en het geld (banken) bezit en het meest ontwikkeld is.	
periferie	Het achtergebleven gebied dat afhankelijk is van de maatregelen, het werk en het geld van het centrum.	
Europees	Van het werelddeel Europa.	
West-Europees	Van het westelijk deel van Europa (Frankrijk, de Lage Landen en de Britse Eilanden).	
westers	Uit het gebied dat aansluit bij de verspreiding van het christendom vanuit Rome in Europa (West-Europa, Zuid-Europa, Centraal-Europa, een stukje Zuidoost-Europa en Scandinavië).	

2- In woord en beeld

Bekijk het filmpje als je de begrippen van ruimte nog eens uitgelegd wilt hebben.

Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- de begrippen ruimte, Europees, West-Europees en westers **toelichten**.

2- gebeurtenissen **koppelen** aan de bijhorende ruimte.

3- gebeurtenissen als lokaal, regionaal of mondiaal **benoemen**.

4- ruimte als stedelijk, ruraal, continentaal, maritiem, open en gesloten, centrum en periferie **benoemen**.

Deze doelen blijf je doorheen heel de cursus nastreven. Ze kunnen dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!

1.1.5.3. Welke maatschappelijke domeinen bekijken we?

1- Domeinen in de maatschappij

Vier maatschappelijke domeinen

Mensen leven samen met een heleboel andere mensen waarmee ze verschillende soorten relaties aangaan. We noemen dat een samenleving. Een andere benaming is maatschappij.

Een **maatschappij** zit meestal vrij ingewikkeld in elkaar. Om er toch wat grip op te krijgen, onderscheiden we **vier domeinen**.

Economisch - sociaal - cultureel - politiek

Economisch domein	Alles wat mensen doen om in hun levensonderhoud te voorzien: zelf voedsel en kleding maken of werken voor een inkomen om dat te kunnen kopen.
 Economisch	Voorbeelden: activiteiten als landbouw, werken in fabrieken, een job uitvoeren, kopen van kleding en eten, verhuren van een huis.
Sociaal domein	Alles wat betrekking heeft op hoe mensen of groepen ten opzichte van elkaar staan in een maatschappij.
 Sociaal	Voorbeelden: rijk tegenover arm, hoog opgeleid tegenover laaggeschoold, rollenpatronen (oud-jong, hetero-homo, mannen-vrouwen, ...).
Cultureel domein	Alles wat bijdraagt aan onze ontwikkeling als mensen en dat brengt ons bij kunst, geloof, wetenschap, techniek, onderwijs enz. Ook onze ontspanning, dagelijkse gewoonten en tradities horen erbij.
 Cultureel	Voorbeelden: ons geloof, schilderijen, uitvindingen, school, kermis, sporten, bioscoop.
Politiek domein	Alles wat betrekking heeft op de organisatie van de maatschappij en de macht om regels te maken en te doen naleven.
 Politiek	Voorbeelden: wetten, koningen, oorlog, opstanden.

Deze domeinen **staan met elkaar in verband**. Ze reageren dus op elkaar.

Voorbeelden:

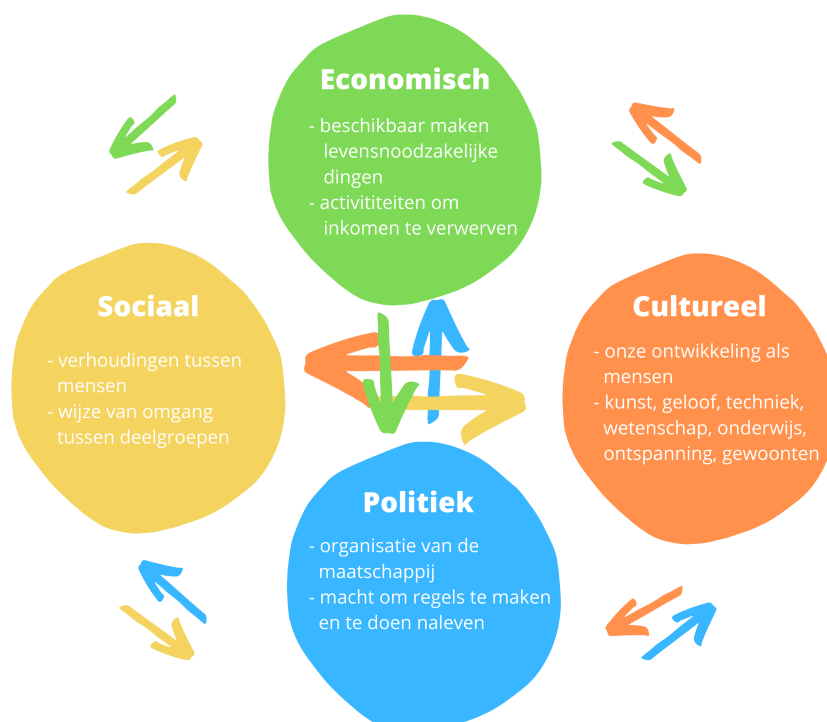
- Als mannen en vrouwen in de samenleving niet helemaal gelijk zijn (**sociaal domein**), dan bestaat de kans dat ze niet hetzelfde loon krijgen voor hun werk (**economisch domein**).
- Als een koning of president beslist om een oorlog te voeren (**politiek domein**) bestaat de kans dat er meer voedsel naar het leger moet en gewone bevolking minder eten heeft of er veel meer voor moet betalen (economisch domein). Zo ontstaat er een verschil tussen de armere mensen die dat nauwelijks kunnen betalen en de rijkere (sociaal domein).
- Als een schilder in zijn schilderij de koning niet al te mooi voorstelt (**cultureel domein**), kan hij door de koning gestraft worden en in de gevangenis gezet worden (**politiek domein**).

Om te onthouden ...

historische inleving	Jezelf trachten te verplaatsen in een persoon die in het verleden leefde.
perspectief	De wijze waarop je naar een gebeurtenis kijkt.
toeval	Een gebeurtenis die niemand kon voorzien.
bedoelde handeling	Een handeling die je bewust kiest om te stellen.
onbedoelde handeling	Een handeling die je niet gekozen hebt om te stellen.
aanleiding	De gebeurtenis of omstandigheid die rechtstreeks tot iets leidt.
oorzaak	Een gebeurtenis of omstandigheid die onrechtstreeks tot iets leidt.
gevolg	Wat uit een oorzaak voortvloeit.

bedoeld gevolg	Wat gewild uit een oorzaak voortvloeit.
onbedoeld gevolg	Wat ongewild uit een oorzaak voortvloeit.
verband	Een samenhang tussen twee of meer gebeurtenissen of situaties.
historische contextualisering	Redeneren vanuit de situatie binnen de samenleving in het verleden.
veralgemening	Een redenering waarbij je een of enkele feiten uitbreidt naar veel meer momenten of gebeurtenissen: 'je bent je huiswerk vergeten' wordt dan 'jij vergeet altijd je huiswerk'.
stereotypering	Een redeneerwijze waarbij je bepaalde kenmerken van een bepaalde groep mensen beschouwt als onveranderlijke eigenschappen van iedereen binnen die groep.

2- Schema

3- In woord en beeld

Bekijk het filmpje als je de theorie rond domeinen nog eens handig uitgelegd wilt krijgen.

Bekijk deze video op het platform.

Klaar met de Theorie? Begrijp je alles?

- Lees hieronder de doelen van dit leertraject.
- Controleer of je de leerstof goed beheerst.

Je kunt ...

1- de 4 domeinen **opnoemen** en **toelichten**.

2- **benoemen** op welk(e) domein(en) gebeurtenissen betrekking hebben.

3- **voorbeelden geven** van de invloed van de domeinen op elkaar.

4- historische inleving, historische contextualisering, perspectief, toeval, (on)bedoelde handeling, aanleiding, oorzaak, (bedoeld en onbedoeld) gevolg en verband **omschrijven**, **herkennen** en **toelichten**.

5- je historisc **inleven**.

6- perspectie **herkennen**.

Deze doelen blijf je doorheen heel de cursus nastreven.

Ze kunnen dan ook bij elk leertraject geëvalueerd worden!